

Нафтни бећар

Дуго је позната чињеница да је „Бећарска економија“ Србије од 2000. године вођена тако, да нација упорно живи од „продаје породичног сребра“ . Да то нису оцене врло референтних аутора, могли би да кажемо како се ради о обичној „опозиционој пакости“ . Ипак, општа приватизациона појава је почела са крупним неправилностима, а руковођење домаћом економијом у Србији већ хронично нема завршног рачуна . Ипак, упркос свему, господари Србије још нису успели да распродају све што су нам преци стекли. Телеком, РТБ Бор, ЈАТ, НИС, ЕПС и још по неки реликт „друштвене својине“, по оцени домаћих економиста, могу да се распродају и можда омогуће „бећарски“ вид приватизационог финансирања буџета још неколико година. Међутим, глобални приватизациони услови су се променили. Онај тзв. „Запад“, на вери у којег су на власт дошли српски јапији „бећарске економије“, пред дубоком је финансијском кризом, чије димензије не могу да се сакрију, па на њу већ упозорава и сам Ђерђ Шорш. Да је ђаво однео шалу, види се из приватизационог тренда код нас у задње две године, према коме опада стварни удео капитала из ЕУ и САД, а нагло расте значај Руског приватизационог капитала.

Хоћу – нећу

Ову стварност су најпре визионарски увидели у Демократској странци и заузели правилан став да НИС треба приватизовати тако што ће га новоизабрани председник Србије Борис Тадић понудити Русији, у личности њеног тадашњег председника Путина. Русија је главни стратешки произвођач и извозник гаса у региону, а обашка, производи и извози нафту. Отуд Демократској странци после погибије Зоран Ђинђића и изостанка лаковерно очекиваних кредита Запада, није било тешко да рашчивија са чијим то интересом треба ускладити сопствене интересе. Продаја српског НИС-а руском партнеру ГАЗПРОМЊЕФТ-у, био је један од ретких подухвата око којег су се сложиле две главне, иначе несложне, српске партије на власти (ДС и ДСС), али и главна опозициона српска партија (СРС).

Међутим, против продаје НИС-а руском партнеру, одлучно је био тадашњи министар Динкић Млађан, који је након уговарања продаје тог предузећа, незадовољан

постигнутом ценом, назвао руску понуду „срамотном“. Динкић је био један од ретких високих државних службеника који није еуфорично похитао да се фотографише с Путином на потписивању овог споразума, маркетиншком изазову којем није одолео ни његов, некад присни колега, Божидар Ђелић. Динкић је одмах јавно објавио о којим пропустима се ради и обазриво, „да се Руси не досете“, за пропусте при утврђивању цене окривио не руску, већ српску страну.

Новинари неких домаћих медија наклоњених приватизационом Западу покушали су одмах да открију „скупе“ стране НИС-а, запостављајући при том процене да ово предузеће због лоше организације рада трпи огромну измаклу добит. Сасвим је запостављена чињеница да је државно-монополски положај изузетно важан фактор којим НИС остварује своје огромне профите. Све у свему, у Србији је настала права јавна кампања против „ниске цене“ која је уговорена за продају НИС-а. Упадљиво је било да је синхронизована кампања почела да се води тек кад је цена постигнута, а не пре нити у току уговарања. Врло вероватно да је ово учињено зато што су творци кампање проценили да не могу да спрече продају НИС-а руској фирми, али да ће моћи накнадно да је дискредитују и успоре улазак руске стране у њен посед. Права, стратешка димензија нафтне политике око НИС убрзо је постала јасна тек када се сагледа проблематика уласка конкурентне руске фирме у Србију као дистрибутера гаса и нафте ка Југозападу ЕУ. Москва је морала да интервенише у погледу поштовања тог споразума већ марта месеца. Затим је долазио у Београд и руски министар за ванредне ситуације Сергеј Шојгу а само је војна интервенција Грузијске армије онемогућила да се у вези најави непоштовања продаје НИС-а у августу Шојгу опет директно умеша.

Одуговлачење продаје

Када је на седници Владе, противно обавезујућој вољи државе и противно вољи Председника Владе Војисалва Коштунице, већина у влади потписани предлог споразума ипак одбила да пошаље на ратификацију Скупштини, то је постао стварни разлог за пад српске владе. Том приликом су министри ДС директно испољили важну политичку недоследност, јер се већина њих уздржала по питању упућивања споразума на ратификацију, иако је управо Председник Тадић иницирао овај аранжман и иако су представници ДС јавно подржавали потписивање споразума о продаји НИС, те у свим сегментима учествовали у преговарању и потписивању тог споразума. Очигледно је било да је ДС ради предстојећих избора, пре свега ради изборног савеза с Динкићевом партијом Г17+ одлучила да се неодговорно коцка с руским партнером, али и са, за Србију животни значајним пројектом „Јужног Тока“ и читавим пројектом приватизације НИС-а. Руска страна је отворено изнела могућност да, на овакво српско непоштовање сопственог потписа, измени план развоја своје дистрибуционе мреже и заобиђе Србију.

Колики је бол претрпео МОЛ?

У београдској интелектуалној чаршији владало је уверење да је спровођење овог споразума крајње неизвесно. Српска јавност углавном није била свесна да се ради о једном прагматичном замајавању Руса. Много озбиљније од Срба је сличан проблем проценио немачки народ, када је, изгледа, амерички фактор одлучујуће утицао да њихова канцеларка одбије Путинову „понуду века“ . Што се тиче средњеевропске енергетике, ту је до скора био одлучујући пројекат „Набуко“ , који треба да обезбеди трајно снабдевање ЕУ енергентима, али и учини од Немачке значајног дистрибутера ових енергената. Ефикасном руском војном операцијом у Грузији, показало се у којој мери је доступност горива из Средње Азије за НАТО „на врби свирала“. У истину, светска јавност се могла уверити да Руси и у Средњој Европи добро владају „геополитиком нафте“ .

Наша јавност је могла да се у крхкост моћи средњеевропске нафтно – гасне енергетике увери и раније, када је руска страна напустила пројект изградње стратешког средњеевропског гасног складишта, које у партнерству са аустријским MOL требало да се изгради код Бечког Новог Места . Да је у српској влади, а и у самом НИС-у било пуно расположених који би волели да активно „учипе“ своје колеге са „Запада“ у продају НИС-а, видело се по реторици која је говорила о потреби укључивања разних „приватизационих саветника“ . Да је српска јавност била иоле свесна у којој мери се Мерил Линч и Рајфајзен налазе у финансијским проблемима, слатко би се смејала тој причи, али су Блиц, Дневник и Данас наставили да воде кампању против руске куповине НИС-а , а српски политичари који су чинили већину у влади, отегли су ствар, без обзира што су у споразуму и сами учествовали.

Уговарање срамотне цене која у ствари и не постоји

Као министар економије нове владе Србије, под председавањем Мирка Цветковића, Динкић се поново успротивио цени споразума. Релативно тешки преговори о формирању Владе, учинили су да ствар са преузимањем НИС од стране ГАЗПРОМ-а неко време стоји, за шта су Руси имали разумевања.

Међутим, са заказивањем седнице Скупштине Србије, огласио се одмах министар Динкић, изјавивши нешто невероватно: „потпуно је јасно да гасним споразумом цена за НИС није уврштена као елемент“ . , а уместо Рајфајзена и Мерил Линча, који су нетрагом нестали из приче, као ново фенси име „приватизационог саветника“, појавила се америчка ревизијска фирма „Дилојт енд Туш“ . Наравно, ни руска реакција није изостала , и то нам се обратио бивши руски амбасадор, Александар Алексејев, особа највишег, неспорно позитивног угледа у Србији.

За све време ни премијер Цветковић, ни његова странка, а ни Председник ДС и Србије Тадић нису ни покушали да се, макар вербално, супротставе Динкићевим најавама ревалоризације цене НИС-а која за ГАЗПРОМ треба да поскупи. Овог пута није било недоумице ради ког разлога су правдали толерантност према свом коалиционом партнеру Динкићу. Коначно је с Руске стране дошло и до најаве конкретних мера притиска, а тек тада се из Владе Србије чуло да она нема намеру да мења уговорену цену. Међутим, ни тада то није навео Председник Владе, нити се огласио ма ко из врха носеће коалиције за проевропску Србију. Неозбиљно је овако комуницирати са светским енергетским гигантом какав је ГАЗПРОМ.

Ја хоћу свој део, нећете да ме преварите?

Из свега овога јасно је само једно. У данашњој Српској влади постоји смелост да се омета руски капитал у својој најзначајнијој инвестицији у Србији, која треба нашој земљи да донесе развојни пројекат од животне важности за упосленост скоро комплетне наше привреде – „Плави ток“. Руси су свакако свесни да српска влада својом политиком одуговлачења не може још дуго да их уцењује, без обзира што се, упркос свему, Плави ток у Србији често приказује као нереалан пројекат.

Београдска „филозофска чаршија“ замислила је да је министар Динкић лобиста аустријског MOL-а и да хоће да инкасира сопствену провизију ради продаје НИС-а некеме са запада. То је просто сувише банално да би било тачно. Пре свега, Динкић сигурно није наиван да не извуче поуке из досадашњег неуспеха са продајом РТБ Бор. Поред тога, министар Динкић сигурно, а вероватно и премијер Цветковић, знају у каквој је кризи финансијско тржиште тзв. Запада, чије спекулације ради спаса основних хипотекарних и финансијских установа гутају већ сва расположива ликвидна средства.

Сложна браћа

Замислимо да имамо несложну кућу, пуну наследника који су хронично у свађи. Они хоће да продају очеву радионицу и дали су оглас. Купац је дошао и прихватио њихову цену, довели су адвоката, сви су потписали уговор. Е, кад купац треба да уђе у посед, онда се један од наследника ускописти и каже како је та цена „срамотна“, док остали почну да се ћуде и никако да оду у суд да уговор овере и приме исплату цене на коју су већ изричито пристали. То би још имало логике кад би неко озбиљно понудио поштенију цену, али тога нема. Само „приватизациони саветници“ из комшилука који долазе (наравно и они без новаца и понуде) на кафу, знају како се сто посто могло узети више пара. Па то је крајње неозбиљно.

Има, међутим, и горе. Коалициони партнер Демократске странке у Војводини (преко које треба да пређе ГАЗПРОМ-ова гасна мрежа и где се налази најзначајнији део НИС-а),

Ненад Чанак, у вези с продајом НИС-а Русима, директно је изјавио: „Што је СИДА за људско тело, то је руски капитал за људско друштво“ . Зар не би било још горе да дистрибуциона мрежа заобиђе и високо аутономну Војводину, а прође кроз ужу Србију. Чију нафту и гас би „Наш Неша“ онда довео испод „нашег жита“? Англосаксонске компаније више не могу да продру ни у Централну Африку, а ГАЗПРОМ-ова мрежа продире испод ледене поларне капе Арктика.

Дакле, крајње време је да се у Србији уозбиљимо. Руски партнери су одавно рекли да се оканемо емоција, наде у демагошке „еврообвезнице“ и сличне којештарије и да размишљамо о нашим интересима и стварном положају. Наш интерес треба да буде да боље живимо и у том циљу боље зарађујемо. Енергената и сировина немамо ни близу онолико колико нам треба и то неће поправити никаква реторика или „приватизациони саветници“. Да би смо зарадили, нарочито није довољно да маштамо о Западу из доба наших очева, који су глумили „мирољубиву коегзистенцију“, већ да се присетимо реалполитике о којој су они и те како водили рачуна. Ради тога, коначно, без обзира на све, морамо озбиљно да схватимо како Западу предстоји најдубља економска криза у задњих сто година. И то без намере да ликујемо, пошто смо годинама упозоравали да су домаћи евроутописти загледи у „чардак ни на небу ни на земљи“ који постоји само у нашим народним песмама. Данас се бојимо да нам тај чардак не падне свима на главе. У том циљу, подсетимо се на упозорења која већ дуже време јавно износе највећа имена светске економије, редом одустајући од либерализма и беспоговорне вере у саморегулишућу моћ тржишта. Најзад, ако су се наше политичке власти самохипнотисане евроутопијом, нека бар прочитају Соросево упозорење о надолазећој светској финансијској кризи и размисле: јесу ли долари заиста „безвредни комади папира“ као што је пре пола године објавио Чавес.

Само треба размишљати једноставно и тачно: где ми то извозимо своје производе, ко то хоће одмах све да плати, ко данас располаже инвестиционим капиталом и енергентима који су нама потребни, и ко не обећава лажно скупа плаћања, за које пара нема. Запад? Тешко биће. У сваком случају, губимо време остајући под словом „З“, док на зиму једног јутра не откријемо да су радијатори хладни, бензин немогуће скуп, а са посла, из канцеларија или из хала погона којима се више не испоручује гас и мазут, нас пошаљу на „принудни одмор“ без плате.

23. 8. 2008.

[verzija teksta sa fusnotama](#)